

Ortaöğretim Kurumlarında Ders Geçme ve Kredi Sisteminde, Psikolojik Danışma ve Rehberliğin İşlevi*

Ersin ALTINTAŞ**

ÖZET

Ortaöğretim kurumlarında ders geçme ve kredi sistemi, öğrenci merkezli bir eğitim uygulamasını öngörmektedir. Öğrenci merkezli bir eğitim anlayışında psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri zorunluluktur. Çünkü öğrencilerin hem kendilerini, hem de yöneleceği alanı tanımaları gerekmektedir. Bu makalede ortaöğretim kurumlarında ders geçme ve kredi sisteminde psikolojik danışma ve rehberliğin işlevi tartışılmıştır.

RESUME

Le système des crédits et du passage dans les classes supérieures envisage un enseignement centre sur l'étudiant. Par conséquent, les services de l'orientation et de l'aide psychologiques se manifestent comme une necessite. Les étudiants doivent connaitre à la fois eux-mêmes et le domaine vers lequel ils sonenteraient. Cet article a pour but de discuter de la fonction de l'orientation et de l'aide psychologiques dans le système des crédits et du passage dans les classes supérieures pour l'enseignement du secondaire.

* 24.11.1992 tarihinde Öğretmenler Günü nedeniyle Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi tarafından düzenlenen "Ortaöğretimde Ders Geçme ve Kredi Sistemi Sorunları" konulu Panelde tebliğ olarak sunulmuştur.

** Yard. Doç. Dr.; U.Ü. Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi.

GİRİŞ

Türk Eğitim Sisteminin toplumsal, kültürel, siyasal, teknolojik ve bilimsel gelişmelere göre kendini yenilemesi bir zorunluluktur. Çok boyutlu ve karmaşık yapıya sahip olan eğitim sistemlerinde yenileşme hareketlerinde, çok boyutluluk ve bütünlük ilkeleri göz ardı edilmemelidir. Bu bağlamda ortaöğretim kurumlarında ders geçme ve kredi sistemi bir yenileşme hareketi olarak çağdaş eğitim akımları ile tutarlılık göstermemekle birlikte, ortaöğretimin temel eğitimle ve yükseköğretimle nasıl bütünleşeceği konusunda henüz bir açıklık yoktur.

Ders geçme ve kredi sistemi Türk eğitim sisteminde bir anlayış değişikliği meydana getirmektedir. Türk eğitim sistemi program merkezli bir anlayışa sahiptir. Program merkezli eğitim anlayışı eleyicidir. Program merkezli anlayışın sonucu olarak Üniversite önünde yüzbinlerce adayın birikmesi somut bir çarpıklıktır. Ders geçme ve kredi sistemi, öğrenci merkezli bir eğitim anlayışını getirmektedir. Öğrenci merkezli eğitim anlayışında, eğitim sisteminin odak noktasında program veya öğretmen değil, öğrenci vardır. Öğrenci merkezli eğitim anlayışında bireysel farklılıklara önem verilir. Öğrenciler ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda yönlendirilir.

Cumhuriyetten günümüze Anayasalar, yasalar, kalkınma planları, hükümet programları ve eğitim şuraları incelenecek olursa, kuramsal olarak öğrenci merkezli bir eğitim anlayışının, savunulmasına karşın, uygulama program merkezli olmuştur. Eğitim felsefesi olarak öğrenci merkezli eğitim anlayışı ilerlemecilik kuramına dayanır. Program merkezli eğitim anlayışı ise, daimicilik ve esasicilik kuramlarına dayanır (Sönmez, 1981). İlerlemeci eğitim felsefesi dinamik ve değişime açıktır.

İlerlemeci Eğitim Felsefesinin İlkeleri:

- 1- Eğitim öğrencinin ilgisine uygun olmalıdır.
- 2- Eğitim yaşama hazırlık değil, yaşamın kendisidir.
- 3- Öğretmen sınıfta otorite figürü değil, rehberdir.
- 4- Öğrencilerin yarışmaları kadar, dayanışmaları da önemlidir.
- 5- Okullar demokratik kurallara göre yürütülür.
- 6- Öğrenme, içeriğin özümlemesi değil, sorun çözmedir (Alkan, 1983).

Çağımızın toplumları hızla değişmekte ve dinamik bir nitelik göstermektedir. Eğitim sistemlerinin toplumun dinamizmine ve değişmesine göre kendini yenilemesi gerekir. Öğretim yöntemleri açısından öğretmen rolünde değişiklik meydana gelmiştir. Öğretmen güvenilir bir boru hattı gibi, bilgiyi aktarıcı değil, öğrenme ortamını hazırlayıcıdır. Çağımızda öğrencinin bilgiye ulaştıracak yöntemi öğrenmesi, yani öğrenmeyi öğrenmesi kaçınılmaz hale gelmiştir. Bilgi ve tek-

nolojideki hızlı üretim, toplumun karmaşık, sorunlu hale gelmesi, öğrencilerin sorunlara çok yönlü bakabilmelerini ve problem çözme yeteneklerini geliştirmelerini gerekli kılmaktadır. Problem çözmenin önemli ve son aşaması karar vermedir. Karar verme seçeneklerden birine yönelmez (Kuzgun, 1991). Öğrencinin sağlıklı kararlar verebilmesi, hem kendisini, hem de içinde bulunduğu koşulları tanımasını gerektirir. Bu amacın gerçekleşmesi ise, eğitimde psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine gereken önemin verilmesi ile mümkün olur. Bu konuda çağdaş eğitim uygulamalarında öğretim ve yönetim hizmetlerine paralel işlev gösteren psikolojik danışma ve rehberlik uygulamalarına yer verilmektedir.

Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri, öğrenci kişilik hizmetleri kapsamı içindedir. Öğrenci kişilik hizmetleri öğrencinin bütünlüğüne yönelik hizmetleri kapsar. Öğrenci, sadece zihinsel boyutlu varlık değil, bedensel, toplumsal ve duygusal boyutları olan bir bütünlüktür. Çağdaş eğitimde öğrencinin bu bütünlüğüne yönelik öğrenci kişilik hizmetleri yer almaktadır. Öğrenci kişilik hizmetleri öğrencilerin en üst düzeyde öğrenmesine ve gelişmesine ortam hazırlayarak, çağdaş eğitimin ayrılmaz bir parçası olmuştur (Tan, 1986).

Ortaöğretim kurumlarında ders geçme ve kredi sistemi öğrenci merkezli bir eğitim anlayışını gerektirdiği için öğrenciler hem kendileri, hem de öğrenim gördükleri kurumların yapısı, işleyişi, programları, disiplin kuralları ve değerleri konusunda bilinçlendirilmeleri bir zorunluluktur. Öğrencileri tanımaya yönelik rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde öğrencileri kendilerine tanıtmak esastır. Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin amacı öğrencilerin kendilerini gerçekleştirmeleridir. Doğal bir eğilim olarak bütün canlılarda bulunan kendini gerçekleştirme ihtiyacı, öğrencinin kendinde bulunan gizil güçlere işlerlik kazandırılmasıdır. Kendini gerçekleştirme bir düzeydir ve yaşam boyu devam eder. Bireyde bulunan gizilgüçleri bir benzetme ile şöyle somutlaştırabiliriz. "Gizilgüçler paraşüte benzer, açılmazsa bir işe yaramaz". Psikolojik danışma ve rehberlik etkinlikleri bireyin niteliklerinden ve demokratik toplumun değerlerinden doğmuştur. Demokratik toplum insan haklarına dayanır. Demokratik toplumda birey özerk ve değerlidir. Öğrencilere ilgi, yetenek ve kişilik niteliklerine uygun eğitim vermek demokrasinin çağdaş bir ilkesidir. Psikolojik danışma ve rehberlik anlayışı, eğitim kurumlarına demokratik bir hava getirmekte, böylelikle eğitim sistemi siyasal işlevini daha etkin bir biçimde yerine getirmektedir. Ancak, okul yöneticileri ve öğretmenlerin demokratik tutumlar açısından öğrencilere model olabilecek nitelikte yetiştirilmeleri gerekmektedir. Danışandan hız alan psikolojik danışma yaklaşımının, danışan ve danışman arasındaki ilişkileri belirleyen, koşulsuz kabul, dürüstlük ve empatik anlayış ilkelerinin, öğretmenler tarafından sınıf koşullarına uygulanabileceği araştırma bulguları ile ortaya çıkmıştır (Kılıççı, 1991).

DERS GEÇME VE KREDİ SİSTEMİNDE REHBERLİK SERVİSLERİNİN İŞLEVLERİ

Ortaöğretim kurumlarında ders geçme ve kredi sisteminin uygulamaya konması, psikolojik danışma ve rehberlik servislerinin öneminin kavranmasını zorunlu hale getirmiştir. Ders geçme ve kredi sisteminin etkili psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri olmaksızın başarılı olma şansı yoktur. Ortaöğretim kurumlarında rehberlik servislerinin görevlerini beş grupta toplayabiliriz.

1- BİREYİ TANIMA

Özgün bir birey olan öğrencinin birçok yönleri bulunmaktadır. Birey, kendi bedensel, toplumsal, psikolojik niteliklerini tanırsa, daha sağlıklı kararlar verebilir. Planlar yapabilir ve uyum sağlayabilir. Bu hizmet sadece sorunu olan öğrencilere değil, bütün öğrencilere dönüktür. Öğrencilerin ilgileri, yetenekleri, değerleri ve kişilik özellikleri ortaya çıkarılıp, bütün yönlerinin tanınmasına yardım edildiğinde, kendi ilgi, yetenek ve kişilik niteliklerine uygun öğretim programlarına yöneltilmesinde daha isabetli ve gerçekçi kararlar vermeleri söz konusudur. Öğrencilerin başarıları, güçlü ve zayıf yönleri, sorunları ve eğitim hedefleri konusunda toplanan bilgiler program geliştirme etkinliklerine de katkı getirir. Öğrenci gelişen bir varlık olduğundan toplanan bilgiler süreklilik gösterir. Bilgiler test ve test dışı tekniklerle toplanır.

2- BİLGİ VERME

Bilgi verme servisi öğrencilere hem kendileri hakkında, hem de kendilerini gerçekleştireceği olanaklardan haberdar eder. Öğrencilere yeni girdikleri okulun yapısı, işleyişi ve programları konusunda bilgi verir. Ayrıca öğrencilerin yönelebileceği üst öğretim kurumları, öğrenci disiplin yönetmeliği, verimli ders çalışma yöntemleri, iş olanakları ve meslekler konusunda bilgi verilir. Bireyi tanıma servisinin öğrencilere uyguladığı ölçme sonuçlarının iletimi de bilgi verme servisinin işlevidir. Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın hazırladığı ders geçme ve kredi sistemi ile ilgili danışman öğretmen klavuzunda, danışman öğretmenlere aşağıdaki görevler verilmiştir.

a) Ders geçme ve kredi sisteminin özelliklerini açıklama.

b) Ders geçme kredi yönetmeliğini uygulayan liselere ait programlarda yer alan genel liselere liseyi bitirme alanları (Fen bilimleri, sosyal bilimler, sanat, spor, türkçe, matematik, yabancı dil, genel kültür) ve bu alanlarla ilgili seçilmesi gereken dersler ile meslek liselerinde uygulanacak programlar hakkında bilgi verme.

c) Ders seçiminde, öğrenci ve velilerin bilgi sahibi olmalarını sağlama (M.E.B., 1991). Okulda öğrencilere hem kendileri hem de okul hakkında yeterli bilgilendirmeler yapıldığı takdirde, kendi ideal ve gereksinmelerine uygun programlara yönelebilirler.

3- PSİKOLOJİK DANIŞMA

Psikolojik danışma kendini tanıma ve sağlıklı algılama gereksinmesi olan bütün öğrencilere dönük bir hizmettir. Öğrencilere gerçekçi bir benlik tasarımı geliştirmelerinde psikolojik danışmanın önemi büyüktür. Öğrencilerin ben kavramlarını geliştirme ve gerçeklik derecelerini değerlendirmelerine katkı getirir. Psikolojik danışmada amaç, benlik gerçekleştirmesini engelleyen etmenleri ortadan kaldırmak, benliğin gerçekleşmesi için ortamlar hazırlamaktır. Psikolojik danışmada test sonuçlarının da öğrencilerle paylaşılması gerekir. Böylece öğrenciler kendilerini daha iyi anlamış olurlar. Test sonuçlarının yorumlanmasında bireysel veya grupta psikolojik danışma sürecinden yararlanılır. Test uygulama gereği psikolojik danışmanın bir boyutu olarak ortaya çıkabilir. Test sonuçlarının paylaşılmasında grup rehberliği sürecinden yararlanmak için sınıf öğretmenliği saatleri kullanılabilir. Bazı özel bilgilerin ise, öğrencinin dışında kimse ile paylaşılması gerekir. Böylelikle öğrenciler kendileri için en uygun eğitim programına yönelmiş olurlar. Psikolojik danışma bireysel veya grupta yapılabilir. Özellikle grupta psikolojik danışmada grup üyeleri birbirlerinin değerleri, tutumları, dünya görüşleri ve duyguları hakkında bilgi sahibi olurlar. Birbirlerini sabırla ve hoşgörü ile dinleme alışkanlığını kazanırlar (Kuzgun, 1985). Bireyin, kendini tanıması sadece kendi nitelikleri konusunda bilgi sahibi olması değil, başkalarının kendi hakkındaki imgelerini de bilmesi gerekir. Ailesinde, arkadaşlarında, öğretmenlerinde farklı imgeler oluşturmuş olabilir. Önemli olan bu imgelerin kabul edilebilir olması ve uyum sorunu yaratmamasıdır. Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ortaöğretim kurumlarında ders geçme ve kredi sistemi yönetmeliğinin ilkelerinde (Madde 5) "öğrencilerin ilgi, tutum ve kişilik tasarımı gibi özellikleri belirlenir" ifadesi yer almaktadır. Kişilik nesnel bir kavramdır. Bu nedenle kişilik tasarımı kavramı yerine, öznel olan benlik tasarımı kavramını kullanmak gerekir.

4- YÖNELTME

Yöneltilme, bireyin kendini ve yöneleceği alanı tanıdıktan sonra, kendisi için en uygun ve doyum sağlayıcı kararı vermesidir. Yöneltilme dıştan yönlendirilen bir trafik işlemi değil, bireyin seçim ve karar hakkına saygıdır. Yöneltilmenin sağlıklı olabilmesi için, gelişmiş ülkelerin eğitim uygulamalarında, bütün öğrencilerin alması gereken ortak dersler yanında, onların özel ilgi ve gereksinmelerine dönük, eksik yanlarını tamamlayacak, güçlü yanlarını pekiştirecek seçmeli ders-

lere yer veren esnek programlara raslanmaktadır (Baymur, 1971). Yöneltilme hizmetin niteliği esas alınarak, eğitsel yöneltilme, mesleki yöneltilme ve sosyal yöneltilme gibi sınıflandırmalar yapılabilir (Hollis, 1956). Ders geçme ve kredi sistemi ile ilgili danışman öğretmen klavuzunda danışman öğretmenlere aşağıdaki görevler verilmiştir.

I- Öğrenci ile ilgili olarak toplanan bilgiler doğrultusunda, öğrenci ve velisi ile görüşerek, öğrencinin en uygun dersleri seçmesini sağlamak,

II- Üstün yetenekli öğrencilerle, öğrenme güçlüğü olan öğrencileri okul yönetimine ve rehberlik servisine bildirmek,

III- Motivasyonu yüksek tutmak amacıyla ders dışı zamanlarda, öğrencilerin ilgi duydukları okul ve işyerine geziler düzenlemek (M.E.B. 1991).

5- İZLEME

İzleme çalışmaları rehberlik hizmetlerinin etkililiğinin araştırılması ve değerlendirilmesi sayılabilir. Ayrıca mezuların hangi üst okullara gittiği ve aradaki başarı durumlarını incelemek de izleme servisinin görevidir. Yapılan araştırmalar bireylere verilecek psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin daha sağlıklı bir biçimde planlanmasına katkı getirir (Kuzgun, 1984). Öğrencilerin yöneltildikleri program veya program dışı etkinliklerdeki uyum ve gelişim durumlarını sürekli izlemek için araştırmalara gereksinme vardır. Öğrencilerin gelişim ve uyum durumlarına göre yenilikler yapmak gerekli olabilir. İzleme araştırmaları hem okulda öğrenim gören öğrencilere, hem üst okullara devam eden öğrencilere, hem de okuldan ayrılan öğrencilere dönük olarak yapılmalıdır (Kepçeoğlu, 1985).

SONUÇ

Ders geçme ve kredi sistemi öğrenci merkezli çağdaş bir eğitim anlayışıdır. Sistemin etkili bir biçimde işlemesi için psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin işlevsel hale getirilmesi kaçınılmaz bir zorunluluktur. Ders geçme ve kredi sistemi öğrenci merkezli bir eğitim anlayışına dayanmaktadır. Böyle bir anlayışta öğretim ve yönetim hizmetlerinin psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri ile işlevsel bütünlüğe kavuşturulması kaçınılmaz bir zorunluluktur. Çünkü ders geçme ve kredi sisteminin başarısı psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin etkililiğine bağlıdır.

ÖNERİLER

- 1- Öğrenci merkezli eğitim anlayışı, öğretmen kamuoyuna maledilmelidir.
- 2- Ders geçme ve kredi sistemi bilimsel yöntemlerle değerlendirilmeli ve uygulama tutarlı olmalıdır.

- 3- Eğitim yöneticileri araştırma duyarlılığı eğitiminden geçmelidir.
- 4- Orta dereceli okullara yeterli bilgi ve beceri ile donanık psikolojik danışma ve rehberlik elemanları atanmalıdır.
- 5- Yöneticiler ve öğretmenler psikolojik danışma ve rehberlik konusunda ortak anlayış kazandıracak hizmet içi eğitimden geçirilmelidir.
- 6- Öğretmen yetiştiren kurumlarda psikolojik danışma ve rehberlik zorunlu ders olarak okutulmalıdır.
- 7- Öğretmen yetiştiren kurumların programlarında insancıl felsefeye yer verilmelidir.
- 8- Psikolojik danışma ve rehberlik alanında geçerli ve güvenilir araçlar hazırlanmalıdır.
- 9- Psikolojik danışma ve rehberlik alanında yüksek lisans ve doktora programları açılmalıdır.
- 10- Öğretmen yetiştiren kurumlarda, öğretmen adaylarına hizmet vermek amacıyla psikolojik danışma ve rehberlik servisleri kurulmalıdır.

KAYNAKLAR

1. ALKAN, Cevat: *Eğitim Felsefesi*, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Bursa: 1983, s. 29.
2. BAYMUR, Feriha: *Okullarımızda Önemli Bir Sorun Rehberlik*, Ankara: 1971, s. 36-37.
3. HALLIS, J.W., HOLLIS, L.V.: *Organize For Effective Guidance*. Chicago: SRA, 1965, s. 356.
4. KILIÇÇI, Yadigar: *Okulda Ruh Sağlığı*, Ankara: 1983, s. 139.
5. KEPÇEOĞLU, Muharrem: *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*, Ankara: 1985, s. 105.
6. KUZGUN, Yıldız: *Okul Danışmanlığı, Eğitim Bilimleri Sempozyumu*, 5-6 Nisan, Ankara: 1984, s. 116.
7. KUZGUN, Yıldız: *Bugünden Yarına Ortaöğretimimiz*, Türk Eğitim Derneği Yayınları, Ankara: 1985, s. 139-140.
8. KUZGUN, Yıldız: *Rehberlik ve Psikolojik Danışma*, Ö.S.Y.M. Yayınları, Ankara: 1991, s. 1-2.
9. Milli Eğitim Temel Kanununun (1739 s.k.) Resmi Gazete (14574 Haziran, 1973).
10. M.E.B. *Ders Geçme ve Kredi Sistemi İle İlgili Danışman Öğretmen, Klavuzu*, Ankara: 1991.

11. Milli Eğitim Bakanlığı'nda Ortaöğretim Kurumlarında Ders Geçme ve Kredi Yönetmeliği, *Resmi Gazete* 20973 Sayılı ve Eylül 1991.
12. SÖNMEZ, Veysel: *Eğitim Felsefesi*, Adım Yayıncılık, Ankara: 1991, s. 139.
13. TAN, Hasan: *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Teori ve Uygulama*, Devlet Kitapları, İstanbul: 1986, s. 8-56.